

Konvencija pret spīdzināšanu un citādu cietsirdīgu, necilvēcīgu vai cilvēka cieņu pazemojošu izturēšanos vai sodīšanu

Izplatīšana: vispārēja
2013. gada 23. decembris

Oriģināls: angļu valodā

Spīdzināšanas novēršanas komiteja

Noslēguma piezīmes par Latvijas apvienoto trešo–piekto periodisko ziņojumu*

1. Spīdzināšanas novēršanas komiteja izskatīja Latvijas apvienoto trešo–piekto periodisko ziņojumu (CAT/C/LVA/3-5) Komitejas 1176. un 1179. sanāksmē, kas notika 2013. gada 31. oktobrī un 1. novembrī (CAT/C/SR.1176 un CAT/C/SR.1179), un pieņēma zemāk izklāstītās noslēguma piezīmes Komitejas 1199. sanāksmē (CAT/C/SR.1199), kas notika 2013. gada 15. novembrī.

A. Ievads

2. Komiteja izsaka atzinību dalībvalstij par fakultatīvās ziņošanas procedūras pieņemšanu un par apvienotā trešā–piektā periodiskā ziņojuma savlaicīgu iesniegšanu, sniedzot atbildes uz jautājumu sarakstu (CAT/C/LVA/Q/5), kas koncentrē ziņojuma izvērtēšanu un arī dialogu ar delegāciju.

3. Komiteja arī augstu novērtē atklāto un konstruktīvo dialogu ar dalībvalsts augsta līmeņa delegāciju un iesniegto detalizēto papildu informāciju.

B. Pozitīvie aspekti

4. Komiteja augstu novērtē faktu, ka pēc otrā periodiskā ziņojuma izskatīšanas dalībvalsts ir ratificējusi vai pievienojusies šādiem starptautiskiem instrumentiem:

(a) Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām Fakultatīvajam protokolam 2010. gada 31. augustā;

(b) Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 2. fakultatīvajam protokolam, kura mērķis ir nāvēssoda atcelšana, 2013. gada 19. aprīlī.

5. Komiteja augstu novērtē dalībvalsts centienus grozīt tiesību aktus ar Konvenciju saistītās jomās, tostarp:

(a) grozījumus Kriminālprocesa likuma 273. pantā par nepilngadīgo personu apcietināšanas pamatojumu 2009. gada 12. martā;

* Komitejas piecdesmit pirmajā sesijā (2013. gada 28. oktobrī – 22. novembrī).

- (b) jaunā Patvēruma likuma stāšanos spēkā 2009.gada 14.jūlijā;
 - (c) grozījumus likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”, kas papildina likumu ar 24.1.pantu ar spīdzināšanas definīciju, 2009.gada 23.decembrī;
 - (d) Pacientu tiesību likuma stāšanos spēkā, kas jo īpaši aizsargā nepilngadīgo tiesības un nodrošina pacientu tiesības pieprasīt kompensāciju, 2010.gada 1.martā;
 - (e) grozījumus Ārstniecības likumā attiecībā uz medicīnas iestāžu rīcību gadījumos, kad pacienti cietuši no vardarbības, kuri stājās spēkā 2011.gada 1.janvārī;
 - (f) grozījumus Sodū izpildes kodeksā attiecībā uz ieslodzīto resocializāciju, kas ieviesti 2011.gada 8.augustā;
 - (g) nāvessoda izslēgšanu no Krimināllikuma 2011.gada 1.decembrī.
6. Komiteja arī augstu novērtē dalībvalsts centienus grozīt politikas, programmas un administratīvos pasākumus, lai ieviestu Konvenciju, tostarp:
- (a) pamatnostādņu „Iedzīvotāju garīgās veselības uzlabošana 2009.-2014.gadā” pieņemšanu 2008.gada 6.augustā;
 - (b) „Ar brīvības atņemšanas sodu notiesāto personu resocializācijas koncepciju”, ko valdība pieņēma 2009.gada 9.janvārī;
 - (c) „Nepilngadīgo brīvības atņemšanas soda un apcietinājuma izpildes politikas pamatnostādņu 2007.-2013.gadam” pieņemšanu 2010.gada 2.martā;
 - (d) Ministru kabineta 2010. gada 9.februārī un 3.augustā pieņemtos noteikumus, ar ko nosaka kārtību, kādā nodrošina sabiedriskos darbus kā alternatīvu apcietinājumam, tostarp nepilngadīgajiem;
 - (e) Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes piezīmju par Patvēruma likumu publicēšanu 2010.gada janvārī, lai uzlabotu patvēruma procedūras kvalitāti.

C. Galvenie problēmjautājumi un ieteikumi

Spīdzināšanas definīcija

7. Lai arī ņemot vērā grozījumus likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”, kas papildina likumu ar 24.1.pantu ar spīdzināšanas definīciju, un atsaucoties uz Komitejas iepriekšējām noslēguma piezīmēm (CAT/C/LVA/CO/2, 5.punkts), Komiteja tomēr ir nobažījies par to, ka spīdzināšanas definīcija neietver visus elementus, kas minēti Konvencijas 1.pantā, un var radīt nesodāmību, kā tas norādīts Vispārīgajos komentāros Nr.2 (2007) par 2.panta īstenošanu dalībvalstīs (1.pants).

Dalībvalstij būtu jāgroza tās likumi, lai iekļautu tajā spīdzināšanas definīciju saskaņā ar Konvenciju, kas aptvertu visus 1.pantā minētos elementus, tostarp personas spīdzināšanu, lai iegūtu no tās vai trešās personas informāciju vai atziņas, lai sodītu to par šīs personas vai trešās personas darbību, vai saistībā ar aizdomām, ka tā ir veikusi kādu darbību, vai lai iebiedētu vai piespiestu šo personu vai trešo personu, vai jebkura ar diskrimināciju saistīta iemesla dēļ, kad šādas sāpes vai ciešanas ir izraisījuši valsts amatpersona vai kāda cita persona, kas darbojas oficiālā statusā, vai tās pamudinājums, vai kad šādas sāpes vai ciešanas notiek ar minētās amatpersonas piekrišanu vai tai zinot.

Spīdzināšana kā īpašs noziedzīgs nodarījums un spīdzināšanas darbības noilgums

8. Komiteja pauž bažas par to, ka, tā kā Krimināllikums neatzīst spīdzināšanu par atsevišķu nodarījumu, sodi par spīdzināšanas darbībām ir iekļauti vairākos Krimināllikuma pantos, un tas nav pietiekams sods par šādiem kriminālpārkāpumiem, ņemot vērā to

smagumu. Komiteja arī pauž bažas par to, ka spīdzināšanas darbībām un mēģinājumiem veikt spīdzināšanu, kā arī personu veiktajām darbībām, kas uzskatāmas par līdzdalību vai iesaistīšanos spīdzināšanā, lielākoties ir noteikts desmit gadu noilgums, un tas var izraisīt vainīgo nesodāmību par šādām darbībām (2. un 4.pants).

Dalībvalstij būtu jāgroza tās tiesību akti, lai iekļautu spīdzināšanu Krimināllikumā kā atsevišķu nodarījumu, paredzot piemērotus sodus par spīdzināšanas darbībām, kas atbilstu šo darbību smagumam, kā paredzēts Konvencijas 4.panta 2.punktā. Turklāt dalībvalstij būtu jānodrošina, lai spīdzināšanas aizliegums būtu absolūts un spīdzināšanas darbībām nebūtu noilguma, lai spīdzināšanas darbības un mēģinājumus veikt spīdzināšanu, kā arī personu veiktās darbības, kas uzskatāmas par līdzdalību vai iesaistīšanos spīdzināšanā, varētu izmeklēt, krimināli vajāt un sodīt bez laika ierobežojuma.

Tiesiskās aizsardzības pamatpasākumi

9. Komiteja pauž bažas par to, ka personām, kurām atņemta brīvība, praksē netiek nodrošināti visi pamatpasākumi tiesiskai aizsardzībai pret spīdzināšanu un sliktu izturēšanos, kas būtu jāveic no paša brīvības atņemšanas sākuma, piemēram, advokāta pieejamība un neatkarīgs ārsts, kā arī tiesības informēt radnieku vai citu personu pēc savas izvēles no paša apcietinājuma sākuma. Komiteja arī pauž bažas par advokātu trūkumu un par to, ka advokāti, kas sniedz „valsts nodrošināto juridisko palīdzību”, dara to nelabprāt, jo netiek pietiekami atalgoti (2., 12., 13. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jāveic efektīvi pasākumi, lai garantētu, ka visām apcietinātajām personām likumā un praksē tiek nodrošināti visi tiesiskās aizsardzības pamatpasākumi no paša viņu brīvības atņemšanas sākuma, jo īpaši laicīga advokāta pieejamība un, ja nepieciešams, juridiskā palīdzība, ka tiek informēti radnieki vai citas personas pēc viņu izvēles un ka ir pieejams neatkarīgs ārsts, ja iespējams, apcietināto personu izvēlēts ārsts, medicīniskai izmeklēšanai saskaņā ar starptautiskajiem standartiem;

(b) jānodrošina Ministru kabineta noteikumu Nr.1493 „Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to izmaksas kārtību” īstenošana, ko Ministru kabinets pieņēma 2009.gada 22 decembrī, lai palielinātu zvērinātu advokātu skaitu, kuri saskaņā ar līgumu sniedz juridisko palīdzību, un garantētu atbilstošu palīdzību visām personām, kam nepieciešama valsts nodrošināta juridiskā palīdzība, tostarp arī attālos lauku apvidos.

Pirmstiesas apcietinājums

10. Atzīmējot ieslodzīto un aizturēto personu skaita samazināšanos pēc kriminālsodu politikas dokumenta pieņemšanas, kas stājās spēkā 2013.gada 1.aprīlī, Komiteja pauž bažas par informāciju, ka pārskata periodā netika pieņemti nekādi grozījumi par pirmstiesas apcietinājuma ilgumu, tostarp aizturēšanas ilgumu policijā. Komiteja pauž bažas arī par to, ka nacionālie tiesību akti neparedz laika ierobežojumus, kas mērāmi dienās vai stundās, tam, cik ilgi personas drīkst turēt nelielajos policijas iecirkņos (2., 10. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai saīsinātu pirmstiesas apcietinājuma ilgumu un izstrādātu ieslodzījumam alternatīvus pasākumus;

(b) jānodrošina, lai policijas iecirkņos netiktu īstenots pirmstiesas apcietinājums, un ieslodzījuma vietā jāizstrādā alternatīvi, ar brīvības atņemšanu nesaistīti drošības līdzekļi, ņemot vērā prasības, kas iekļautas ANO minimālajos standarta noteikumos attiecībā uz ar brīvības atņemšanu nesaistītiem pasākumiem (Tokijas noteikumos), kad tiek izstrādāti preventīvam apcietinājumam alternatīvi pasākumi;

(c) jānodrošina, lai personas, kas tiek turētas apcietinājumā, vienmēr laikus tiktu nosūtītas uz cietumu;

(d) jāveic pasākumi, tostarp likumdošanas rakstura, lai nodrošinātu, ka apcietināto nosūtīšana atpakaļ uz policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatoriem tiktu izmantota un atļauta tikai izņēmuma gadījumā, īpašu iemeslu dēļ un uz iespējami īsāku laiku. Šādai nosūtīšanai katrā gadījumā būtu nepieciešama prokurora vai tiesneša atļauja, un tā nekad nevarētu notikt, pamatojoties uz policijas izmeklētāja vienpersonisku lēmumu;

(e) jāpieņem stingri noteikumi par aizturēšanas ilgumu policijas iecirkņos, jānodrošina to efektīva piemērošana tiesu sistēmā un jāizstrādā ieslodzījumam alternatīvi pasākumi.

Tiesvedība

11. Komiteja pauž bažas par tiesu sistēmas neefektivitāti, nepamatoti lēnajiem civilprocesiem un kriminālprocesiem un neizskatīto lietu uzkrāšanos (2.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jāveic reforma tiesu sistēmā, lai veicinātu tiesas procesu ātrumu un efektivitāti, jo īpaši krimināllietās;

(b) jāveic pasākumi, lai nostiprinātu tiesu sistēmas funkciju izpildi un papildus uzlabotu tiesnešu amatā iecelšanas, paaugstināšanas un atlaišanas kārtību saskaņā ar atbilstošajiem starptautiskiem standartiem, tostarp Pamatprincipiem par tiesu varas neatkarību.

Pārmērīga spēka lietošana

12. Komitejai rada bažas apgalvojumi par pārmērīga spēka lietošanu un par tiesībsardzības darbinieku sliktas izturēšanās gadījumiem, kas notikuši aizturēšanas un izmeklēšanas laikā policijā. Tai rada bažas arī sistēmas neesamība datu apkopošanai par sliktas izturēšanās gadījumiem un disciplināro un kriminālo sodu nelielais skaits. Komiteja pauž bažas arī par informāciju, ka sūdzības un apgalvojumi par policijas darbinieku fizisku vardarbību un sliktu izturēšanos tiek izskatīti Valsts policijas Iekšējās drošības birojā, kas ir policijas spēku sastāvdaļa, un par informācijas trūkumu par šādas izmeklēšanas rezultātiem un jebkādam kompensācijām cietušajiem (2., 10., 12., 13., 14. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jānodrošina, lai visi ziņojumi par tiesībsardzības darbinieku sliktu izturēšanos un pārmērīga spēka lietošanu tiktu izmeklēti laikus, efektīvi un objektīvi gan disciplinārā, gan kriminālā līmenī, izmantojot neatkarīgu mehānismu, kas nodrošina, ka izmeklētāji ir institucionāli vai hierarhiski nesaistīti ar iespējamiem vainīgajiem;

(b) jānodrošina, lai personas, ko tur aizdomās par spīdzināšanu vai sliktu izturēšanos, nekavējoties tiktu atstādinātas no pienākumu pildīšanas un nepildītu tos visā izmeklēšanas laikā;

(c) jāizvirza apsūdzības personām, ko tur aizdomās par fizisku vardarbību un sliktu izturēšanos, un, ja vaina tiek konstatēta, jānodrošina viņu sodīšana atbilstoši nodarījuma smagumam, kā arī jānodrošina atbilstoša atbildzinājuma nodrošināšana cietušajiem saskaņā ar Konvencijas 14.pantu;

(d) jānodrošina tiesībaizsardzības amatpersonu profesionālā apmācība par metodiku un starptautiskajiem standartiem attiecībā uz spēka un šaujammieroču lietošanu, lai līdz minimumam samazinātu jebkāda kaitējuma risku aizturētajām personām, par spīdzināšanas un sliktas izturēšanās absolūtu aizliegumu un atbildību pārmērīga spēka lietošanas gadījumos.

Nacionālā cilvēktiesību institūcija

13. Atgādinot iepriekšējās noslēguma piezīmes (6.punkts), kas tika pieņemtas 2007.gada novembrī, Komiteja pauž bažas par ziņojumiem, kuri apšaubā tiesībsarga neatkarību, viņa mandāta apjomu un finansiālo un personāla kapacitāti šā mandāta īstenošanai, kā arī spēju tikt galā ar darba slodzi un pildīt neatkarīgas valsts cilvēktiesību iestādes funkcijas saskaņā ar Principiem par valsts iestāžu statusu (Parīzes principiem) (2.pants).

Dalībvalstij būtu jāizveido nacionāla institūcija cilvēktiesību veicināšanai un aizsardzībai, paredzot pietiekamus finanšu un personāla resursus, pilnā atbilstībā Principiem par valsts iestāžu statusu (Parīzes principiem), un jālūdz akreditācija Starptautiskajai nacionālo institūciju cilvēktiesību veicināšanas un aizsardzības jomā koordinācijas komitejai.

Vardarbība ģimenē

14. Atzīmējot grozījumus, kas Krimināllikuma 48.pantā nosaka vardarbību un vardarbības draudus par atbildību pastiprinošu apstākli, un atgādinot iepriekšējās noslēguma piezīmes (20.punkts), Komiteja joprojām pauž bažas par to, ka vardarbība ģimenē Krimināllikumā nav definēta kā atsevišķs noziedzīgs nodarījums un izvarošana laulībā netiek atzīta par atsevišķu noziedzīgu nodarījumu. Komiteja arī pauž bažas par to, ka nepastāv aizsardzības pasākumi, piemēram, tuvošanās aizliegums personām, kas vainīgas vardarbībā ģimenē un fiziskā aizskaršanā, par nepietiekamu dalībvalsts atbalstu patvēruma sniegšanā jo īpaši sievietēm, kas pārcietušas vardarbību, un par faktu, ka psihosociālās un tiesiskās rehabilitācijas pakalpojumus nodrošina galvenokārt nevalstiskās organizācijas (2., 12., 13., 14. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jāpieņem visaptveroši tiesību akti par vardarbību pret sievietēm, Krimināllikumā atzīstot vardarbību ģimenē un izvarošanu laulībā par atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem;

(b) jānodrošina, lai policija reģistrētu visus ziņojumus par vardarbību ģimenē, tostarp seksuālo vardarbību un vardarbību pret bērniem, un lai visus šādus vardarbības gadījumus izmeklētu laikus, objektīvi un efektīvi, bet vainīgajiem izvirzītu apsūdzības, un, ja vaina tiek konstatēta, viņus sodītu atbilstoši nodarījuma smagumam;

(c) jāizglīto un jāapmāca tiesībaizsardzības darbinieki izmeklēt un izvirzīt apsūdzības par vardarbību ģimenē;

(d) jānodrošina, lai no vardarbības ģimenē, tostarp seksuālās vardarbības, cietušie saņemtu aizsardzību, tostarp tuvošanās aizliegumu vainīgajām personām, un lai viņiem būtu pieejami medicīniskie un juridiskie pakalpojumi, tostarp psihosociālās konsultācijas, atveseļošanās, tostarp rehabilitācija, un drošs un atbilstoši finansēts patvēruma, jo īpaši no vardarbības cietušām sievietēm, kuru valsts tieši organizētu un atbalstītu.

Cilvēku tirdzniecība

15. Augstu vērtējot divpusējos nolīgumus par sadarbību cīņā pret cilvēku tirdzniecību, ko dalībvalsts noslēgusi ar 20 valstīm, un Valsts programmas cilvēku tirdzniecības novēršanai pieņemšanu, Komiteja pauž bažas par to, ka dalībvalsts joprojām ir izcelsmes valsts cilvēku tirdzniecībai seksuālas un darba ekspluatācijas nolūkiem (2., 10., 12., 13. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jāveic efektīvi pasākumi cilvēku tirdzniecības novēršanai, piemēram, aktīvi ieviešot pret šādu tirdzniecību vērstus tiesību aktus un stiprinot starptautisko sadarbību, kā arī intensificējot pasākumus fiktīvo laulību novēršanai, kuras var izraisīt cilvēku tirdzniecību;

(b) nekavējoties, efektīvi un objektīvi jāizmeklē, krimināli jāvajā un jāsoda cilvēku tirdzniecība un ar to saistītās darbības;

(c) jāpastiprina no šādas tirdzniecības cietušo aizsardzība un jānodrošina viņiem atlidzinājums, tostarp juridiskā, medicīniskā un psiholoģiskā palīdzība un rehabilitācija, arī ieviešot īpašus rehabilitācijas pakalpojumus no cilvēku tirdzniecības cietušajiem un nodrošinot patvērumu un palīdzību, lai varētu ziņot policijai par cilvēku tirdzniecības gadījumiem;

(d) jāveicina specializētas mācības policistiem, prokuroriem un tiesnešiem, migrācijas dienesta amatpersonām un robežsardzei, tostarp par Protokolu cilvēku, jo īpaši sieviešu un bērnu, tirdzniecības novēršanai, apkarošanai un sodīšanai, kas papildina ANO Starptautiskās organizētās noziedzības apkarošanas konvenciju par cilvēku tirdzniecības darbību efektīvu novēršanu, izmeklēšanu, kriminālvaļāšanu un sodīšanu, kā arī jāīsteno valsts līmeņa informēšanas kampaņas, tostarp plašsaziņas līdzekļos, par šādu darbību kriminālo raksturu.

Nepilsoņi

16. Augstu vērtējot tā saucamo „nepilsoņu” skaita būtisko samazināšanos no 29 procentiem 1995.gadā līdz 13 procentiem pašlaik un Pilsonības likuma grozījumus, kas pieņemti 2013.gada maijā un atļauj vienkāršotu naturalizācijas kārtību, Komiteja pauž bažas par dalībvalstī pastāvīgi dzīvojošo nepilsoņu lielo skaitu (2. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jāaicina nepilsoņi izmantot vienkāršoto naturalizācijas kārtību, kas paredzēta Pilsonības likumā ar 2013.gada maija grozījumiem, un jāatvieglo pilsonības piešķiršana nepilsoņiem, viņu naturalizācija un integrācija;

(b) jāpastiprina centieni informēt vecākus, kuru bērni ir tiesīgi naturalizēties, un jāapsver automātiska pilsonības piešķiršana piedzimstot, bez iepriekšējas vecāku veiktas reģistrācijas, bērniem, kuru vecāki nepilsoņi nav pieņēmuši nevienas citas valsts pilsonību, lai novērstu bezpavalstniecību;

(c) jāapsver piedāvāt bezmaksas valodu kursus visiem nepilsoņiem un bezpavalstniekiem, kuri vēlas pieteikties uz Latvijas pilsonību.

Patvēruma meklētāju situācija

17. Komiteja pauž bažas par to, ka:

(a) personām, kuras pieprasa patvērumu, varētu netikt nodrošinātas visas procesuālās garantijas, tostarp jurista pakalpojumi un tiesības pārsūdzēt negatīvus lēmumus;

(b) var rasties *refoulement*¹ risks gadījumos, kad negatīvu lēmumu pārsūdzēšanai saskaņā ar paātrināto patvēruma piešķiršanas procedūru nav apturoša efekta;

¹ Tulkotāja piezīme – ar *refoulement* starptautiskajās tiesībās tradicionāli apzīmē situāciju, kad persona valstī, uz kuru tā tiek izraidīta, var ciest no spīdzināšanas vai vardarbības šīs personas rases, etniskās piederības, reliģijas, politiskās pārliecības vai citu iemeslu dēļ.

(c) patvēruma meklētāju aizturēšana netiek izmantota tikai kā pēdējais līdzeklis un patvēruma meklētājus, kuri ir nepilngadīgi, var aizturēt, sākot no 14 gadu vecuma (3. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai izpildītu Konvencijas 3.pantā paredzētos pienākumus, un jāatturas no personu izsūtīšanas, atgriešanas (*refouler*) vai izdošanas citām valstīm, ja ir būtisks pamats uzskatīt, ka šī persona tiks apdraudēta, pakļaujot to spīdzināšanai;

(b) jānodrošina, lai visas personas, kas meklē patvērumu dalībvalstī, tostarp vēršoties robežpārejas punktos, varētu izmantot visas procesuālās garantijas, arī juridisko palīdzību un tulku pakalpojumus, kā arī tiesības pārsūdzēt negatīvus lēmumus;

(c) jānodrošina, lai lēmumus par patvērumu, tostarp paātrinātās procedūras ietvaros, varētu pārsūdzēt un apturēt, novēršot *refoulement* risku;

(d) jāizmanto patvēruma meklētāju aizturēšana tikai kā pēdējais līdzeklis uz iespējami īsāku laiku un jāatturas no nepilngadīgo aizturēšanas, kā arī jāpārskata politika, lai to saskaņotu ar ANO Augstā komisāra bēglu jautājumos biroja Pamatnostādnēm par piemērojamiem kritērijiem un standartiem saistībā ar patvēruma meklētāju aizturēšanu un aizturēšanas alternatīvām.

Mācības

18. Komiteja pauž bažas par īpašas metodoloģijas trūkumu, lai varētu novērtēt tiesībsardzības iestāžu darbinieku, cietumu personāla, robežsargu, medicīnas personāla, tiesnešu un prokuroru mācību un izglītības programmu par spīdzināšanas un sliktas izturēšanās absolūtu aizliegumu un par Konvencijas noteikumiem efektivitāti un ietekmi uz spīdzināšanas un sliktas izturēšanās gadījumu skaita samazināšanos. Komiteja arī pauž bažas par to, ka mācības par Rokasgrāmatu par spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas, necilvēcīgas vai cilvēka cieņu pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas efektīvu izmeklēšanu un dokumentēšanu (Stambulas protokolu) netiek nodrošinātas visiem ārstiem, kuri strādā ar personām, kam atņemta brīvība, un patvēruma meklētājiem (10.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jāizstrādā īpašas metodoloģijas, lai varētu novērtēt tiesībsardzības iestāžu darbiniekiem, cietumu personālam, robežsargiem, medicīnas personālam, tiesnešiem un prokuroriem nodrošināto mācību un izglītības programmu par spīdzināšanas un sliktas izturēšanās absolūtu aizliegumu efektivitāti un ietekmi;

(b) jānodrošina, lai Stambulas protokols kļūtu par būtisku mācību sastāvdaļu visiem ārstiem un citām valsts amatpersonām, kuras iesaistītas darbā ar personām, kam atņemta brīvība, un patvēruma meklētājiem.

Ieslodzījuma apstākļi

19. Komiteja pauž bažas (11., 13. un 16.pants) par to, ka:

(a) ieslodzījuma materiālie apstākļi brīvības atņemšanas vietās (jo īpaši vecajās) joprojām neatbilst starptautiskajiem standartiem attiecībā uz infrastruktūru, higiēnas un sanitārajiem apstākļiem, apdzīvojamo platību un nodarbību režīmam, jo īpaši uz mūžu ieslodzītajiem un pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītajiem;

(b) ir sastopami nopietni trūkumi un ievērojama kavēšanās ar medicīniskās, psiholoģiskās un zobārstniecības aprūpes sniegšanu, jo īpaši tādēļ, ka tās izmaksas jāsedz pašiem ieslodzītajiem;

(c) materiālie apstākļi lielākajā daļā policijas aizturēšanas izolatoru neatbilst starptautiskajiem standartiem, tostarp ir ierobežots vai vispār nav pieejams dabiskais

apgaismojums un ventilācija, kameras neatbilst higiēnas prasībām un sanitārās iekārtas nav piemērotas;

(d) **Apcietinājumā turēšanas kārtības likums paredz, ka daudzvietīgās kamerās platībai jābūt ne mazākai par 3m² uz vienu personu.**

Dalībvalstij būtu:

(a) **arī turpmāk jāveic pasākumi, lai uzlabotu materiālos apstākļus visos cietumos un policijas aizturēšanas izolatoros attiecībā uz infrastruktūru, higiēnas un sanitārajiem apstākļiem, apkuri, apdzīvojamo platību un nodarbību režīmu, jo īpaši uz mūžu ieslodzītajiem un pirmstiesas apcietinājumā esošajiem ieslodzītajiem, saskaņā ar Minimālajiem standarta noteikumiem par apiešanos ar ieslodzītajiem;**

(b) **bez maksas jānodrošina atbilstošas medicīniskās, psiholoģiskās un neatliekamās zobārstniecības aprūpes sniegšana visiem ieslodzītajiem;**

(c) **jānodrošina esošo ieslodzījuma vietu renovācijas turpināšana saskaņā ar grafiku;**

(d) **jānodrošina objektīvu un neatkarīgu mehānismu esamība brīvības atņemšanas vietu uzraudzībai, jāizskata ieslodzīto sūdzības par ieslodzījuma apstākļiem un jānodrošina efektīva turpmākā rīcība ar šādām sūdzībām;**

(e) **jānodrošina, lai garantētā platība būtu ne mazāka par 4m² uz vienu ieslodzīto daudzvietīgās kamerās saskaņā ar Eiropas Komitejas par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai cilvēka cieņu pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas novēršanu standartiem.**

Vardarbība starp ieslodzītajiem

20. Komiteja pauž bažas par vardarbības starp ieslodzītajiem saglabāšanos un šīs vardarbības neizmeklēšanu, jo īpaši ņemot vērā lielo šādu gadījumu skaitu. Komiteja arī pauž bažas par ziņojumiem, kas saistīti ar vardarbības izraisītiem nāves gadījumiem ieslodzījumā (2., 11., 12., 13. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) **jāpastiprina pasākumi, lai samazinātu vardarbību starp ieslodzītajiem, tostarp uzlabojot neaizsargāto ieslodzīto un citu riskam pakļauto ieslodzīto uzraudzību un pārvaldību;**

(b) **jāturpina un jāuzlabo cietumu personāla un ārstu apmācība saziņā ar ieslodzītajiem un viņu pārvaldīšanu un par neaizsargātības pazīmju konstatēšanu;**

(c) **jāpastiprina sūdzību izskatīšanas mehānismu efektivitāte attiecībā uz vardarbības vai citu ļaunprātīgas izmantošanas gadījumu paziņošanu, jāpaaugstina tiesībsarga finansiālā un personāla kapacitāte un jāveicina citi neatkarīgi mehānismi, lai regulāri apmeklētu visas ieslodzījuma vietas;**

(d) **laikus, rūpīgi un objektīvi jāizmeklē visi ieslodzīto savstarpējās vardarbības un nāves gadījumi apcietinājumā, krimināli jāvajā un jāsoda vainīgie, piemērojot atbilstošus sodus un nodrošinot atlīdzinājumu cietušajiem vai viņu radniekiem.**

Savaldīšanas līdzekļu izmantošana cietumos

21. Komiteja pauž bažas par ziņojumiem, kas liecina par savaldīšanas līdzekļu nepamatotu izmantošanu cietumos, piemēram, par uz mūžu ieslodzīto regulāru saslēgšanu roku dzelžos, tiklīdz viņi atrodas ārpus kamerām (2., 11. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) **jāatceļ uz mūžu ieslodzīto regulāra saslēgšana roku dzelžos;**

(b) jānodrošina, lai visas sūdzības par pārkāpumiem attiecībā uz saslēgšanu rokudzelžos tiktu laikus, efektīvi un neatkarīgi izmeklētas un atbildīgās personas-sauktas pie atbildības.

Atlīdzināšana, tostarp kompensācija un rehabilitācija

22. Komiteja pauž bažas par to, ka nacionālajos tiesību aktos nav nepārprotamu normu, kas paredzētu no spīdzināšanas un sliktas izturēšanās cietušo tiesības uz taisnīgu un atbilstošu kompensāciju, tostarp uz līdzekļiem iespējami pilnai rehabilitācijai, kā paredz Konvencijas 14.pants. Komiteja arī pauž bažas par to, ka nav izveidoti īpaši rehabilitācijas pakalpojumi, un pauž nožēlu par datu trūkumu par kompensāciju apmēriem, ko tiesas piešķirušas jebkādu Konvencijas pārkāpumu upuriem, un par jebkādiem ārstniecības un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem, kas sniegti cietušajiem, tostarp medicīniskās un psihosociālās rehabilitācijas jomā (14.pants).

Dalībvalstij būtu jāgroza tiesību akti, lai iekļautu tajos nepārprotamas normas attiecībā uz no spīdzināšanas un sliktas izturēšanās cietušo tiesībām uz atlīdzinājumu, tostarp taisnīgu un atbilstošu kompensāciju un rehabilitāciju, saskaņā ar Konvencijas 14.pantu. Tai būtu praksē jānodrošina visi no spīdzināšanas un sliktas izturēšanās cietušie ar atlīdzinājumu, tostarp taisnīgu un atbilstošu kompensāciju, un iespējami pilnīgu rehabilitāciju, neatkarīgi no tā, vai vainīgie par šādām darbībām ir saukti pie atbildības. Tai būtu jāpiešķir nepieciešamie resursi rehabilitācijas programmu efektīvai īstenošanai.

Komiteja vērš dalībvalsts uzmanību uz Komitejas Vispārējo komentāru Nr.3 (2012) par 14.panta īstenošanu dalībvalstīs, kurā paskaidrots dalībvalstu pienākumu saturs un apjoms, lai nodrošinātu pilnīgu atlīdzinājumu spīdzināšanā cietušajiem.

Personas ar invaliditāti

23. Ņemot vērā Ārstniecības likuma grozījumus un tendences uz deinstitutionalizāciju dalībvalstī, Komiteja tomēr pauž bažas par informāciju, ka mazāk aizsargātie un mazturīgie pacienti, kuri izmitināti psihoneiroloģiskajās ārstniecības iestādēs un kuriem tiek atļauts doties prom, nespēj to izdarīt, jo viņiem trūkst dzīvojamās platības, darba un iztikas līdzekļu (2., 11. un 16.pants).

Dalībvalstij būtu:

(a) jānodrošina piemēroti sociālie apstākļi, tostarp dzīvojamā platība, darbs un iztikas līdzekļi, mazāk aizsargātiem un mazturīgajiem pacientiem, kuri izmitināti ārstniecības iestādēs, lai viņi varētu atstāt šīs iestādes;

(b) jāizveido neatkarīgs sūdzību izskatīšanas un konsultēšanas mehānisms un efektīvi, laikus un objektīvi jāizmeklē visas sūdzības par sliktu izturēšanos pret personām ar garīgu vai psihosociālu invaliditāti psihiatriskajās iestādēs, jāsauc pie atbildības vainīgie un jānodrošina atlīdzinājums;

(c) jānodrošina efektīvi tiesiskās aizsardzības pasākumi visām personām ar garīgu vai psihosociālu invaliditāti un jāpilda tiesībsarga ieteikumi par reģistru uzturēšanu tādā veidā, lai pacienta piekrišana tiktu prasīta gan hospitalizācijai, gan psihiatriskās ārstniecības veida izvēlei šajās iestādēs.

Citi jautājumi

24. Komiteja atgādina par savu ieteikumu, lai dalībvalsts apsvērtu iespēju sniegt deklarācijas, kas paredzētas Konvencijas 21. un 22.pantā.

25. Komiteja aicina dalībvalsti apsvērt arī citu ANO cilvēktiesību līgumu ratifikāciju, kuros tā vēl nav dalībniece, proti, Konvencijas pret spīdzināšanu un citādu cietsirdīgu, necilvēcīgu vai cilvēka cieņu pazemojošu izturēšanos vai sodīšanu Fakultatīvo protokolu, Starptautisko konvenciju par visu personu aizsardzību pret piespiedu pazušanu, Starptautisko konvenciju par visu migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzību, Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām Fakultatīvo protokolu un Konvencijas par visu veidu sieviešu diskriminācijas izskaušanu Fakultatīvo protokolu.

26. Dalībvalsts tiek aicināta plaši izplatīt Komitejai iesniegto ziņojumu un Komitejas noslēguma piezīmes atbilstošās valodās, tostarp krievu valodā, izmantojot oficiālās tīmekļa vietnes, plašsaziņas līdzekļus un nevalstiskās organizācijas.

27. Dalībvalsts tiek aicināta atjaunināt savu kopīgo pamatdokumentu atbilstoši prasībām, kas iekļautas saskaņotajās nostādnēs par ziņošanu atbilstoši starptautiskajiem cilvēktiesību līgumiem (HRI/GEN.2/Rev.6).

28. Komiteja lūdz dalībvalsti līdz 2014.gada 22.novembrim iesniegt papildus informāciju kā atbildi uz Komitejas ieteikumiem saistībā ar a) personu, kurām atņemta brīvība, tiesiskās aizsardzības stiprināšanu; b) ieslodzījuma apstākļiem un c) savaldīšanas līdzekļu izmantošanu, kā paredzēts šā dokumenta attiecīgi 9., 19. un 21.punktā.

29. Dalībvalsts tiek aicināta līdz 2017.gada 22.novembrim iesniegt nākamo ziņojumu, kas būs sestais periodiskais ziņojums. Šim nolūkam Komiteja atbilstošā laikā iesniegs dalībvalstij jautājumu sarakstu, uzskatot, ka dalībvalsts ir piekritusi sniegt ziņojumu Komitejai saskaņā ar fakultatīvo ziņošanas procedūru.
